

O‘QUVCHILARNING O‘QUV YUTUQLARINI BAHOLASH METODIKASI**Rajabova Nargiza Ahmadovna***A. Avloniy nomidagi milliy-tadqiqot instituti katta o‘qituvchisi***Xaitova Lobar Shermatovna***va mustaqil izlanuvchi*

Har bir xalqning ma’naviyatini shakllantirish va yuksaltirishda, shubhasiz, oilaning o‘rni va ahamiyati beqiyosdir. Chunki insonning eng sof va pokiza tuyg‘ulari, ilk hayotiy tushuncha va tasavvurlari birinchi galda oila bag‘rida keyinchalik esa maktabgacha ta’lim muassasalari, umumta’lim maktablari va ta’limning keyingi bosqichlarida shakllanadi. O‘z navbatida barkamol shaxsni shakllantirish hamda ta’limning sifatini ta’minlash asosan mana shu hamkorlikka bog‘liq.

Tabiiy bir savol tug‘iladi, umumiy o‘rta ta’lim muassasalari oila va mahalla hamkorligining samaradorligini aniqlashning mezonlari mavjudmi, bu mezonlar asosida hamkorlikdagi faoliyat qanday baholanadi? Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda ta’lim sifatini ta’minlashda oila, maktab va jamoatchilikning hamkorligi samaradorligini baholash metodikasi asosida amalga oshirish hamda tegishli chora-tadbirlar belgilash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Bu jarayonda eng avvalo maktablarda amaldagi vaziyat qanday ekanligini aniqlash maqsadida o‘z-o‘zini baholash metodikasini joriy etish hamda shundan kelib chiqqan holda keyingi faoliyatlarini rejalashtirishga qaratilgan[2]. Shu jarayonni takomillashtirish maqsadida o‘tkazilgan tadqiqot natijasida ba’zi fikrlar vujudga keldi.

Pedagogik baholash ikki funksiyani bajaradi: korrelyatsiya va motivatsiya.

Korrelyatsiya funksiyasi yutuqlar darajasining natijalarini aniqlash uchun ko‘rsatkich vazifasini o‘taydi.

Motivatsion funksiya o‘quvchining shaxsiga rag‘batlantiruvchi ta’sir bilan bog‘liq bo‘lib, bolaning o‘zini o‘zi qadrlashi, uning talablari darajasida o‘zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Shuning uchun, psixologik va pedagogik nuqtai nazardan, pedagogik baholashda motivatsion funksiya, ayniqsa muhimdir. Bolani o‘qituvchi tomonidan baholash bolaning ijtimoiy-psixologik rivojlanishi manfaatlariga muvofiq amalga oshirilishi juda muhimdir. Buning uchun u adekvat, adolatli, ob’ektiv bo‘lishi kerak.

Ikkinchi avlod standarti biznes yuritish usullarini shakllantirishga qaratilgan faoliyatga asoslangan yondashuvga asoslanadi. Va shuning uchun, baholash ham maqsad, ham o‘rganish vositasi sifatida ishlaydi.

Baholash standart baholashda qo‘llaniladigan o‘lchovga emas, balki o‘qituvchi-o‘quvchi va ota-onaning o‘zaro munosabati mexanizmiga asoslanadi.

Baholar mavjud: ichki baholash (shakllantirish) va tashqi baholash (umumlashtirish).

Formativ baholash har bir o'quvchining individual ko'rsatkichlariga erishishga qaratilgan.

Mazkur tip "shakllantirish" deb nomlanadi, chunki baholash har bir o'quvchiga qaratilgan bo'lib, bo'shliqlarni maksimal samaradorlik bilan to'ldirish uchun dasturni o'rganayotgan o'quvchilarning bo'shliqlarini aniqlashga qaratilgan. Bu o'quvchilar bilimni oshirishning eng samarali usuli va o'qishda davom etayotgan o'quvchilar va o'qish qiyinchiliklari bo'lganlar o'rtasidagi tafovutni kamaytirishdir.

O'quv faoliyatida shakllantiruvchi baholashni joriy etish bilan har bir o'quvchining o'sishi kuzatiladi.

Tadqiqot davomida amalga oshirilgan tahlillar ko'rsatishicha o'qitish sifati monitoringi jarayonida ta'lim muassasasi yoki hududiy xalq ta'limi boshqaruvi idoralari miqyosida amalga oshirilishi bilan cheklanib qolganligini ko'rsatdi. O'quvchilarning o'quv yutuqlarini milliy baholashni amalga oshirish hamda natijalarni dunyoning rivojlangan mamlakatlaridagi o'quvchilar natijalari bilan qiyosiy taqqoslash ta'lim muassasalari va tizimning samarali faoliyatini tashkil etishni kafolatlaydi. O'quvchilarda o'zini – o'zi xolis baholash tushunchasini shakllantirish lozim.

Zamonaviy ta'lim tizimlariga xos bo'lgan integratsion jarayonlar bizdan monitoring va baholashni, baholash sohasidagi yuqoridagi tendensiyalarni hisobga olishni talab qiladi. Ushbu holatlar tadqiqot mavzusining dolzarbligini asoslaydi va o'quvchilar o'quv yutuqlarini baholashda innovatsion tizimlardan foydalanish imkoniyatlarini tadqiq etishning ahamiyatini ko'rsatib beradi. Nazariy va eksperimental tadqiqotlar jarayonida tadqiqot avvalida qo'yilgan barcha vazifalar hal etildi, tavsiyalar ishlab chiqildi va quyidagi natijalar olindi:

- Baholash – ta'lim jarayonining ma'lum bosqichida o'quv maqsadlariga erishilganlik darajasini oldindan belgilangan mezonlar asosida o'lchash, natijalarni aniqlash va tahlil etishdan iborat jarayondir. Ta'lim oluvchilar tomonidan o'quv materiallari o'zlashtirilganligini, ko'nikma va malakalar hosil bo'lganligini tekshirish va baholash ta'lim jarayonining zarur tarkibiy qismi hisoblanadi;

- ta'lim sifati monitoringi modelidagi ta'lim sifati prinsiplari va parametrlari ta'lim sifatini ta'minlash, innovatsion muhit va madaniyatni shakllantirish, pedagogik xizmatlarni yaxshilash, pedagogik mexanizmlarni takomillashtirish omili ekanligi isbotlandi;

- monitoring jarayonida ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillar klassifikatsiya qilinib, o'quvchilarga va ularning oilaviy sharoitiga, o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi va kasb mahoratiga, ta'lim muassasasi rahbarlarining ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishi, fan metodbirlashma va metodika kengashlari faoliyati, moddiy-texnik baza va ulardan samarali foydalanishga hamda ta'lim muassasalari, o'qituvchilarga ko'rsatilayotgan metodik yordam va malaka oshirish sifatiga bog'liq omillarning ta'sir darajasi ko'rsatib berildi.

O'quvchilarning o'quv yutuqlarini baholash pedagogik nazariya va amaliyotdagi eng muhim muammolardan biridir. O'qitish faqat o'quv ishlari nazorat qilinayotganda, o'quvchilar doimiy ravishda o'zlarining ishlarining natijalarini ko'rganlarida samarali bo'ladi. Bilimlarni boshqarishning sust tashkil etilishi, umuman olganda, ta'lim sifatini o'sishi, o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirish, o'rganishga bo'lgan qiziqishning ortishi sabablaridan biri bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Vaxobov M.M. Umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qitish sifati monitoringi modelini takomillashtirish: Ped. fan.dok. ... diss. – T., 2016. –275 b.
2. Карнаухова, М. В. Основные тенденции диверсификации мировой системы оценивания качества усвоения знаний в образовании на рубеже XX-XXI столетий [Текст]: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / М. В. Карнаухова. - Ульяновск, 2006. - 650 с.
3. Greenstein, L. What teachers really need to know about formative assessment [Text] / L. Greenstein. - ASCD, 2010 - 205 p.